

Vlaams
Parlement

stuk **868** (2010-2011) – Nr. 1
ingediend op 12 januari 2011 (2010-2011)

Hoorzitting

over de werking en financiering van
het Fonds Pascal Decroos voor Bijzondere Journalistiek

Verslag

namens de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media
uitgebracht door de heer Wilfried Vandaele

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: de heer Philippe De Coene.

Vaste leden:

de heren Carl Decaluwe, Paul Delva, Johan Verstreken, Veli Yüksel;
de heren Erik Arckens, Johan Deckmyn, Wim Wienen;
de heren Jean-Jacques De Gucht, Herman Schueremans;
de heren Philippe De Coene, Chokri Mahassine;
de heer Lieven Dehandschutter, mevrouw Danielle Godderis-T'Jonck;
de heer Jurgen Verstrepen;
de heer Bart Caron.

Plaatsvervangers:

de heer Ludwig Caluwé, de dames Martine Fournier, Vera Jans, Tinne Rombouts;
de heer Chris Janssens, mevrouw Katleen Martens, de heer Wim Van Dijck;
de heren Peter Gysbrechts, Bart Tommelein;
mevrouw Yamila Idrissi, de heer Patrick Janssens;
de heren Wilfried Vandaele, Kris Van Dijck;
mevrouw Ulla Werbrouck;
de heer Luckas Van Der Taelen.

INHOUD

1. Uiteenzetting door de heer Ides Debruyne, directeur van het Fonds Pascal Decroos.....	4
2. Vragen van de commissieleden en antwoord van de heer Ides Debruyne.....	8

De Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media organiseerde op 14 december 2010 een hoorzitting over de werking en financiering van het Fonds Pascal Decroos voor Bijzondere Journalistiek.

Het Fonds Pascal Decroos (FPD) werd vertegenwoordigd door de heer Ides Debruyne.

1. Uiteenzetting door de heer Ides Debruyne, directeur van het Fonds Pascal Decroos

De heer Ides Debruyne: Dankzij tien jaar steun van de Vlaamse overheid heeft het fonds expertise kunnen opbouwen. Het fonds is een onafhankelijke organisatie, eigenlijk een burgerinitiatief, opgericht door familieleden, collega's en vrienden van Pascal Decroos, een televisiejournalist die op 33-jarige leeftijd overleed. Het fonds wil zijn levenswerk voorzetten, namelijk het bevorderen van kwaliteits- en onderzoeksjournalistiek in Vlaanderen. Het fonds wil ook jonge mensen stimuleren om hun journalistieke talenten te ontwikkelen en mensen van diverse pluimage samenbrengen rond het thema journalistiek.

Het fonds is opgericht in mei 1998 en is daarmee het oudste fonds in Vlaanderen. Het fonds heeft twee voltijds equivalenten in vast dienstverband, Karel Plateau en ikzelf. Nu en dan werkt er iemand parttime voor het fonds. Een Duitse, Brigitte Alfter, en een Zweed, Staffan Dahllöf opereren vanuit Kopenhagen. De financiering van die twee krachten wordt ergens anders uit geput. Zij houden zich bezig met de internationale poot.

Het jaarbudget van het fonds bedraagt in normale omstandigheden 250.000 euro, enkel in 2009 werd dat bedrag verdubbeld. 130.000 euro daarvan is geoormerkt voor werkbeurzen. Ter vergelijking: het Vlaams Fonds voor de Letteren krijgt 2,7 miljoen euro, het Vlaams Audiovisueel Fonds 13 miljoen euro. Het grootste deel van de budgetten van die twee fondsen gaat naar fictie, het grootste deel van het budget van het FPD gaat naar non-fictie.

Naast de middelen van de Vlaamse overheid haalt het fonds ook geld binnen via 'crowd funding'. Minstens 5000 euro komt van het publiek. Daarnaast heeft het fonds voor Journalismfund.eu en voor Wobbing.eu elders geld gevonden: 50.000 euro bij het Noorse fonds Fritt Ord dat zich bezighoudt met het vrije woord en 114.000 euro 'seed funding' van het Amerikaanse Open Society Institute van George Soros. De bedoeling van die laatste middelen is een Europees fonds op te starten. Daarnaast krijgt het fonds van de uitgeverswereld gratis publicatieruimte in de geschreven pers en online. In de maand december loopt er een campagne over het Fonds Pascal Decroos.

Het fonds heeft een paar andere fondsen geïnspireerd. Het Fonds pour le Journalisme is volledig gebaseerd op onze ervaring. Journalismfund.eu is eigenlijk ook een Europees doorslagje van het Fonds Pascal Decroos. Het fonds is lid van een internationaal netwerk, het Global Investigative Journalism Network.

Het fonds heeft heel wat projecten. De site www.fondspascaldecroos.org is een leidinggevende newssite over de Vlaamse journalistiek en media. De site telt 56.000 unieke bezoekers per jaar, en meer dan 150.000 'pageviews' per jaar. Hij wordt ondersteund met Twitter, Facebook, Delicious. Hij bevat een databank met films over onderzoeksjournalistiek, jobaankondigingen en een uitgebreide agenda. Het aanvraagstelsel voor werkbeurzen werkt volautomatisch, er zijn geen papieren aanvragen meer. Eens de dossiers ergens gepubliceerd zijn, staan ze ook op de site. De site draait sinds 1999 en is vorig jaar volledig vernieuwd. Dat is onder meer betaald met de extra subsidie van 260.000 euro.

Op 3 mei 2008, toen er nog niet zoveel sprake was van kritiek op de media, heeft het fonds de website www.mediakritiek.be opgezet. Dat is een reflectiekamer over journalistiek en media. Inmiddels heeft de site ongeveer 70.000 bezoekers en 130.000 pageviews per jaar. 308 mensen hebben een bijdrage geleverd aan de 282 artikelen per jaar. Er is een mogelijkheid tot reageren, maar dat wordt door het fonds gemodereerd.

Daarnaast heeft het fonds nog een site ter promotie van de openbaarheidswetgeving in alle Europese lidstaten en regio's: www.wobbing.eu. Het fonds werkt momenteel volop aan de vernieuwing van die site die als doel heeft journalisten te inspireren hoe met de openbaarheidswetgeving om te springen, dus hoe ze officiële documenten op legale manier in handen krijgen. Het fonds bouwt ook aan een internationaal netwerk van specialisten voor de openbaarheidswetgeving. Hun jaarlijkse samenkomst wordt gecombineerd met een conferentie van de Vereniging Van Onderzoeksjournalisten (<http://www.vvoj.be>). De site geeft goede voorbeelden, handleidingen en technieken, onder meer voor grensoverschrijdende projecten van openbaarheid.

Journalismfund.eu is volledig gefinancierd met extern geld, dus van de Sorosfoundation en Fritt Ord. De bedoeling is grensoverschrijdende projecten te financieren. Media zijn immers te regionaal gefocust en maken geen budgetten vrij voor onderzoeksjournalistiek over grenzen heen. Journalismfund.eu wordt gesteund door een tiental organisaties in Europa, onder andere de VVOJ, maar ook door het Duitse Netzwerk Recherche en het Deense Scoop. De volledige lijst vindt u op http://www.journalismfund.eu/fund/organisation/advisory_board_members. Momenteel staat de organisatie nog onder de vleugels van het Fonds Pascal Decroos maar het is de bedoeling daar heel binnenkort een spin-off van te maken. Na een drietal jaren gelobby bij het Europees Parlement, is Brigitte Alfter erin geslaagd om in 2010 1,5 miljoen euro te oormerken voor een proefproject voor onderzoeksjournalistiek. Het is een soort fonds gefinancierd door Europa. De realisatie ervan wordt verschoven naar 2011. Journalisten kunnen dan beurzen aanvragen om grensoverschrijdende projecten binnen de EU te financieren. Journalismfund.eu heeft al een aantal projecten gefinancierd, onder andere over slavenarbeid in Centraal-Europa. Het gaat om Roma-zigeuners die in Tsjechië onder erbarmelijke omstandigheden in aspergefabrieken werken. Die fabrieken zijn in handen van Nederlanders. Een andere reportage gaat over Letse bruiden die uitgehuwelijkt worden in Ierland, maar dat blijken nephuwelijken te zijn. De laatste gaat over Estse problemen met witwaspraktijken.

Ter gelegenheid van het Belgische voorzitterschap van de Europese Unie (EU) heeft het fonds ook een eenmalig project opgezet. De Vlaamse overheid heeft daarvoor 10.000 euro vrijgemaakt. Het project liep in samenwerking met Journalismfund.eu, het Filmfestival Gent, Kask Gent, de One Minute Foundation en de Vlaamse Scriptieprijs. Die laatste organisatie (Scriptie vzw) is een spin-off van het Fonds Pascal Decroos die volledig zelfstandig geëvolueerd is.

Het project heette waaris.eu. Inzenders konden een filmpje van één minuut over de EU inzenden. Er waren 53 inzendingen, waarvan één met 969 stemmen de publieksprijs won. Dat was een succes en heel wat leden van de Europese Commissie willen daar een vervolg aan breien en er een Europees project van maken.

Met de eenmalige verdubbeling van de werkingskosten heeft het fonds voorts een nieuwe site opgezet, www.mediaonderzoek.be. Die wil nieuws brengen over mediaonderzoek in Vlaanderen. Het fonds vindt immers dat zinvolle discussies over media gebaseerd moeten zijn op wetenschappelijk onderzoek. De site geeft een overzicht van de onderzoeksgroepen en de instellingen die zich bezighouden met mediafenomenen. De site is recent niet meer geüpdatet wegens personeelstekort. Mits er extra financiële middelen gevonden worden, kan het project voortgezet worden.

Een ander project is de post-academische opleiding voor internationale researchjournalistiek aan de Lessiushogeschool, campus Mechelen. De opleiding wordt betaald door de studenten. Het is avondonderwijs voor masters zonder journalistieke opleiding en ervaring, maar ook voor bachelors in de journalistiek. De opleiding focust op 'computer assisted reporting' (CAR) en datajournalistiek, nieuwe technologie en internationale dossiers. De opleiding bestaat sinds 2002. In de categorie jong en nieuw talent van de

Nederlands-Vlaamse prijs voor onderzoeksjournalistiek wint de laatste jaren telkens een student uit die opleiding. Meer informatie is terug te vinden op de website www.research-journalistiek.be.

Voorts organiseert het fonds lezingen, CAR-sessies en workshops onder meer aan de pers-academie.be, aan de diverse opleidingen journalistiek in Vlaanderen, op VVOJ-conferenties, op de redacties. In samenwerking met deBuren, De Vooruit, VVOJ en Mediakritiek.be organiseert het fonds sinds 2009 mediacafés. Het is de bedoeling om vier keer per jaar te debatteren over media. In een gemoedelijke sfeer behandelen experts thema's die in ruime zin aan media en journalistiek gerelateerd zijn. Het fonds hoopt daarmee het mediadebat en de mediakritiek te stimuleren. De uitvalsbasis is Brussel, maar af en toe is er een mediacafé op verplaatsing. Het laatste was in Gent.

Met de eenmalige middelen heeft het fonds ook een boekje uitgegeven met als titel 'Jonge Honden'. Jonge journalisten geven hun mening op het beroep in deze tijden van mediakritiek. Daarnaast verspreidt het fonds jaarlijks twee gedrukte nieuwsbrieven naar zijn donateurs en naar de mediaspelers. Het fonds verstuurt jaarlijks een twintigtal digitale nieuwsbrieven naar 3000 e-mailadressen. Het maakt actief gebruik van Facebook en Twitter en geeft ook internationale lezingen. De laatste vonden plaats in Lillehammer, Hamburg, Barcelona, Boedapest en New York en gingen over 'wob', 'funding' en onderzoeksjournalistiek.

De kernbezigheid van het fonds is echter werkbeurzen toekennen. Dit gebeurt normaal gezien in vier sessies per jaar, dit jaar zijn er echter maar drie. De jury is anoniem en wordt geregeld vernieuwd. Om de twee jaar maken twee uittredende juryleden zich bekend. Per sessie kan het fonds ongeveer 35.000 euro verdelen.

In 2010 kreeg het fonds 79 aanvragen voor drie zittijden. Er staat een dertigtal aanvragen in de wachtlijst. Het gevraagde budget bedraagt 517.000 euro, de toekenningen zijn goed voor ongeveer 220.000 euro. Meer geld heeft het fonds niet, daarom zijn de sessies beperkt tot drie. De aanvragen waren dit jaar van uitzonderlijk hoge kwaliteit. De gemiddelde beurs bedraagt 5666 euro. Door de jaren heen zijn de aanvragen en de budgetten gestegen.

Het fonds stelt zich onder meer tot doel jonge mensen de kans te geven aan onderzoeksjournalistiek te doen. Starters vinden wel degelijk de weg: er zijn 53 aanvragen van starters en 75 seniors. Starters zijn mensen met minder dan twee jaar ervaring. 15 starters kregen een werkbeurs en 36 seniors. In totaal kregen 51 journalisten een werkbeurs in 2009. Meer dan de helft van hen zijn freelancers, maar er zijn ook 19 loontrekkenden waarvan 2 studenten en 2 werkzoekenden. Het aantal freelancers is in 2009 enorm toegenomen, mogelijk heeft dat te maken met de conjunctuur.

Het fonds subsidieert gemiddeld acht boeken per jaar. Daarnaast sponsort het fonds ook heel wat projecten voor de geschreven pers. In 2009 zijn er 55 artikels met het label Fonds Pascal Decroos verschenen in krant De Standaard en 78 artikels online. Voorts waren er nog twee artikels in Knack, zes in Mo*, een in Tertio, een in Vacature, vijf in Brussel Deze Week, zeven in Boek. Het fonds haalt zo goed als geen items op televisie omdat het alleen het researchdeel financiert. Het komt niet tussenbeide voor de productiekosten. Daarvoor verwijst het door naar het Vlaams Audiovisueel Fonds (VAF). Dit jaar heeft het Fonds Pascal Decroos wel het vooronderzoek van een tweetal documentaires gefinancierd. Dat kan beschouwd worden als risicokapitaal dat het mogelijk maakt de aanvraag voor het VAF beter voor te bereiden. Een degelijke voorafgaande research maakt het mogelijk een gefundeerd dossier in te dienen dat daardoor meer kans op goedkeuring maakt. Het fonds heeft daarnaast vorig jaar zeven boeken gefinancierd. Van een ervan, namelijk 'Congo' van David Van Reybrouck zijn ondertussen al 150.000 exemplaren verkocht. David Van Reybrouck was voorheen academicus. Het fonds heeft het vliegtuigticket naar

Zuid-Afrika gefinancierd voor zijn eerste boek 'De Plaat'. De schrijver zegt zelf dat hij samen met het FPD gegroeid is.

Het fonds is de ideale partner van de overheid om de journalistiek die de laatste tijd zoveel kritiek krijgt, een boost te geven. Het fonds heeft heel wat plannen. Ideaal zou zijn dat mensen die een onderzoek willen voeren de mogelijkheid krijgen bij het fonds een jaar of minstens een half jaar een vervangingsinkomen te krijgen. Fictieschrijvers hebben die mogelijkheid al. Uitzonderlijk doet het fonds dat al, zo heeft het David Van Reybrouck 25.000 euro gegeven, maar dat is al een vijfde van het jaarbudget.

Het fonds zou graag grotere werkbeurzen toekennen en ook meer documentaires subsidiëren, eventueel in samenwerking met het VAF. Die plannen zijn pas uitvoerbaar mits het fonds meer personeel heeft.

Een van de plannen waarmee het fonds hoopt het verschil te maken is het peterschapsproject. Heel wat starters hebben behoefte aan feedback en begeleiding. Het fonds zou dan in plaats van de starter de peter financieren of beiden. De peter hoeft niet noodzakelijk op een redactie te werken, het kan ook een freelancer zijn.

Voor mensen met meer ervaring, de zogenaamde 'mid-careers', wil het fonds beurzen toekennen om een aantal maanden mee te draaien in buitenlandse redacties. Heel wat buitenlandse kranten beschikken over kennis onder meer over research die Vlaamse media niet hebben. Het zou immers de bedoeling zijn dat hij meedraait op innovatieve 'newsdesks' die toespitsen op research, zoals de BBC-Academy, de Freedom Of Information Desk, de 'datadesk' van The Guardian. De journalist legt daardoor heel wat nuttige contacten. Die werken in de twee richtingen. Buitenlandse journalisten die een artikel schrijven over België, zullen misschien sneller bellen naar een journalist in België die ze al ontmoet hebben.

Een tweede voorstel voor de mid-careers is buitenlandcorrespondenten te financieren. Momenteel investeren de Belgische media weinig in buitenlandcorrespondenten. Het fonds zou beurzen kunnen geven om iemand geruime tijd in een of ander land te posteren. Die persoon kan daar een netwerk uitbouwen en het buitenland dichterbij brengen bij de redactie en de lezer. Het is bijvoorbeeld vreemd dat er in Congo geen vaste Vlaamse correspondent is. Een correspondent in het buitenland versterkt de buitenlandse blik van onze media. Onderzoek bewijst immers dat de huidige berichtgeving sterk gefocust is op de eigen regio en zijn onmiddellijke nabijheid. De journalist in het buitenland bouwt een buitenlands netwerk op. Eens terug kan zijn redactie terugvallen op dat netwerk. Een ander mogelijkheid is het financieren van een Europadesk. Europa heeft de goedkoopste Europacorrespondenten ter wereld omdat ze geen verplaatsingskosten of huisvesting moeten betalen. Het is vreemd dat er in Vlaanderen nog geen enkel medium zich gespecialiseerd heeft in verslaggeving over Europa. En ondanks het groeiende belang van de EU berichten de kranten er weinig over. Momenteel is een vijftal Europacorrespondenten geaccrediteerd bij de Europese Commissie. Dat lage aantal staat niet in verhouding tot de macht van die instelling.

Daarnaast pleit het fonds voor vertaalsubsidies. Heel wat buitenlandse correspondenten of geïnteresseerden wenden zich uitsluitend tot de Franstalige media voor informatie over België. Wikileaks bijvoorbeeld steunt op de kwaliteitsmedia, maar in die lijst staat geen enkel Vlaams medium, terwijl de Vlaamse journalisten bij de hoogst opgeleide horen. Het zou interessant zijn om per persgroep een vertaler te subsidiëren die zorgt voor een Engels- of Franstalige site met de meest relevante artikels. Dat maakt het mogelijk de Vlaamse media internationale bekendheid te geven. Brussel kent een van de hoogste concentraties van buitenlandse journalisten. Ook voor hen zou een dergelijke site een interessante bron voor informatie zijn.

Een ander toekomstplan van het fonds is investeren in journalistieke innovatie. Heel wat media hebben geïnvesteerd in innovatie maar dan vooral in machines, applicaties, hardware, maar weinig in mensen. Geïnspireerd op de Knight Foundation of de Persinnovatieregeling van het Nederlandse Stimuleringsfonds voor de Pers wil het Fonds Pascal Decroos ook budgetten beschikbaar stellen voor innovatieve journalistieke projecten door media. Het kan gaan om projecten voor ‘crowd funding’, voor het visualiseren van overheidsdata, voor het in kaart brengen van dergelijke zaken. Dat kan de Vlaamse journalistiek een nieuw elan geven en op een internationaal niveau van creativiteit en innovatie brengen.

Tot slot blijft het fonds een warm pleitbezorger voor de meta-journalistiek in Vlaanderen. De sites www.fondspascaldecroos.org, www.mediakritiek.be en www.mediaonderzoek.be blijven daar alvast voor ijveren.

2. Vragen van de commissieleden en antwoord van de heer Ides Debruyne

De heer Wilfried Vandaele: Ik vond de vergelijking met het Vlaams Fonds voor de Letteren en het Vlaams Audiovisueel Fonds een beetje mank lopen. We mogen geen appels met citroenen vergelijken. Welke definities hanteert het fonds om kwaliteitsjournalistiek en onderzoeksjournalistiek van elkaar te onderscheiden?

Hoe kunnen uitwisselingen van journalisten nog vergemakkelijkt worden? Of zijn er problemen die daarbij niet opgelost geraken? In bepaalde jaren heeft het fonds beurzen toegekend aan gepensioneerden. Graag wat meer uitleg daarbij.

Welke kosten subsidieert het fonds? Vallen ook de reis- en verblijfskosten onder de beurzen?

Namens de heer Tommelein die niet langer kon blijven, wil ik ook het volgende vragen. Investeren de redacties en de uitgevers zelf nog in onderzoeksjournalistiek of schuiven ze die onder het mom van de economische omstandigheden door naar het fonds? Hoe ziet het fonds de evolutie van de dotatie? De evolutie van het aantal projectaanvragen is daaraan gekoppeld. Hoe staat het daarmee? Hoe ziet het fonds de verhouding 60 percent voor de werkbeurzen, 40 percent voor de andere kosten? Er wordt verteld dat de resultaten niet altijd ontsloten worden door de geschreven en de audiovisuele pers. Ziet het fonds problemen inzake ontsluiting? Zo ja, hoe kunnen die verholpen worden?

De heer Veli Yüksel: Wat is de verhouding tussen de beurzen voor buitenlandse en de beurzen voor binnenlandse onderwerpen? Is het voor de mediabedrijven niet te gemakkelijk om kosten voor onderzoeksjournalistiek via het FPD af te wentelen? Uiteindelijk is onderzoeksjournalistiek een kerntaak voor de mediaspelers en dan vooral voor de openbare omroep. Die bespaart immers vooral op de correspondenten. Vlaamse radio en televisie maken nu alleen nog maar gebruik van Nederlandse correspondenten. Waarom kan Vlaanderen zelf geen correspondenten hebben op belangrijke plaatsen?

De heer Bart Caron: Het is indrukwekkend wat het fonds vermag met zo weinig subsidies. Maar waarom zouden de klassieke media zelf nog investeren in kwalitatieve journalistiek als het fonds het voor hen doet? De goede werking van het fonds zou dus een excuus kunnen zijn voor de traditionele uitgevers en media. Is dat ook zo?

Momenteel kunnen alleen individuen een aanvraag doen. Is er al over nagedacht om ook beurzen voor redacties mogelijk te maken? In welke mate speelt de openbare omroep een rol voor het FPD? Ook hier is afwenteling mogelijk: in plaats van zelf te investeren, zou de openbare omroep journalisten kunnen aansporen een dossier in te dienen bij het fonds. Moet de openbare omroep wel de mogelijkheid krijgen om FPD-beurzen te krijgen?

Er zijn gegronde redenen voor de anonimiteit van de jury. De anonimiteit kan echter ook tot effect hebben dat de jury de vrije hand heeft om bepaalde projecten, die bijvoorbeeld kritisch zijn ten opzichte van de media, te censureren. Dat brengt net het grensverleggende van het FPD in gedrang.

De heer Karim Van Overmeire: Het fonds pleit terecht voor het vertalen van Vlaamse krantenartikels. Dat wordt trouwens ook in de commissie Buitenland van dit parlement vaak aangekaart. Maar daar krijgen de parlementsleden te horen dat er al een en ander bestaat: Flanders Today en een bijna dagelijkse mailing met een vertaald krantenartikel. Hoe beoordeelt de heer Debruyne die initiatieven?

De heer Wim Wienen: Ik vermoed dat het budget van het FPD niet zal volstaan om alle taken die minister Lieten in haar beleidsbrief voor het fonds ziet, uit te voeren. Heeft het fonds daarover al overlegd met de minister? Het fonds heeft daarenboven nog heel wat plannen. Kan het die uitvoeren als de middelen gelijk blijven?

Flanders Today is niet meer dan de vertaalde regeringsmededelingen. Hoe ver wil of kan het FPD gaan bij initiatieven om krantenberichten te vertalen?

Waar baseert de jury zich op om zijn beslissing te nemen? In hoeverre moet een bepaald medium al een bepaald niveau van kwaliteit gehaald hebben? Het fonds subsidieert ook artikels op mediasites zoals www.dewereldmorgen.be, die niet direct bekend staan om hun kwaliteit. Vaak citeren ze slechts één bron, en informatie wordt niet of amper gecontroleerd. Hetzelfde geldt voor boeken die het FPD heeft gesteund. Worden de bijdragen op de blogs of internetsites van het fonds op hun kwaliteit gecontroleerd?

Mevrouw Sabine Poleyn: Op het internationaal bekendmaken van de Vlaamse media moet ingezet worden. Daarom wordt er een voorstel van resolutie voorbereid waarin de regering gevraagd wordt om bij haar subsidies en contacten met de media het internationale aspect voldoende te benadrukken. Wat zijn de mogelijkheden voor de Vlaamse journalisten om deel te nemen aan het European Fund for Investigative Journalism?

De heer Johan Verstreken: Hoe verloopt de samenwerking tussen het FPD en het VAF?

De heer Philippe Decoene, voorzitter: Journalisten die proberen investeringen los te weken voor meer dan de gewone dagelijkse journalistiek, krijgen vaak de boodschap om een beurs aan te vragen bij het fonds. Wordt het fonds zo niet een manier voor hoofdredacties om uitgaven te vermijden?

Ik deel de mening van de heer Caron dat de openbare omroep eigenlijk niet zou mogen aankloppen bij het fonds. De publieke omroep zou per definitie de opdracht moeten hebben zich toe te leggen op achtergrondjournalistiek. Een aantal projecten die subsidies krijgen van het fonds, verschijnen uiteindelijk niet. Bepaalde kranten staan niet in de lijst van aanvragen. Is dat een keuze van die media?

Een project wordt op een professionele en onafhankelijke wijze op zijn merites beoordeeld. Hoe wordt de kwaliteit tijdens het proces bewaakt? Wordt het eindproduct beoordeeld? Is het niet beter om vooraf een deel van de middelen ter beschikking te stellen en pas na beoordeling van het eindproduct de volledige som uit te keren? Die beoordeling moet los staan van de inhoud en nagaan of het product tot stand gekomen is en aan de algemene kwaliteitsnormen voldoet.

Het fonds heeft heel wat plannen. Dat enthousiasme is goed maar zal het fonds zijn initiële bestaansreden, namelijk het steunen van moeilijk te bedrijven journalistiek, zo niet verlaten?

De heer Ides Debruyne: Een en ander zal duidelijk worden als ik mijn visie over de geëmancipeerde journalist geef (<http://www.denieuwereporter.nl/2010/10/de-geemancipeerde-journalist-is-de-journalist-van-de-toekomst>). Sinds ettelijke jaren is er een geëmancipeerde burger, een burger die losgekomen is van alle bewegingen en politieke stromingen en die een eigen mening ontwikkelt. Die burger moet zijn informatie halen uit de openbare en commerciële media. De commerciële media investeren steeds minder in diepgravende journalistiek wegens de kostprijs. Dat is trouwens een internationaal fenomeen. Door de vercommercialisering en de ontzuiling is de focus verlegd van engagement naar winst-maximalisatie. Goedkoper nieuws haalt het dan boven het complexere en vaak duurdere nieuws zoals het buitenlandnieuws of de diepgravende journalistieke stukken.

Is een geëmancipeerde burger dan wel waarlijk geëmancipeerd als hij niet beschikt over geëmancipeerde journalisten? De selectie van de onderwerpen in de commerciële media wordt immers bepaald door de complexiteit en de kostprijs ervan. Daarom wil het fonds de journalist meer mogelijkheden geven. De overheid kan de journalist helpen door een goede openbaarheidswetgeving. Daarnaast kan je ze ook argumenten geven om hun redacties te overtuigen toch te investeren in duurdere projecten. Het fonds doet dat in de eerste plaats met werkbeurzen.

De redacties zijn niet altijd blij als een van de journalisten een beurs krijgt. Die journalist krijgt immers de tijd en de ruimte om gedurende twee maand verlof zonder wedde te nemen en dan is er personeel tekort. Ofwel moet er dan iemand anders aangeworven worden, ofwel moeten de andere journalisten harder werken en het werkvolume is al groot. In die zin is het FPD zeker geen mogelijkheid om investeringen af te wentelen. Het gaat immers om projecten die de commerciële media sowieso nooit zouden sponsoren wegens te complex en te duur.

Soms is de redactie het wel eens met het project, maar dan heeft ze er voordelen bij. Zo ging Jorn De Cock, journalist van De Standaard, naar het Midden-Oosten maar zorgde wel geregeld voor artikels op de website en schreef een boek.

Het fonds ziet onderzoeksjournalistiek als elk initiatief van een journalist waarbij hij zelf kwantitatief en kwalitatief onderzoek verricht. Het materiaal mag niet gehaald worden uit informatie of onderzoek van derden.

Het fonds selecteert vooral de sterk onderzoeksjournalistieke verhalen. Dergelijke informatie sterkt een democratie. Wie uiteindelijk het onderzoek doet of wat zijn statuut is, hoe rijk hij is, doet er eigenlijk niet toe. Het fonds beoordeelt ook de kostprijs, maar vooral de maatschappelijke relevantie en de uniciteit. Zo maakt een reportage over de wereldbeker voetbal weinig kans, die wordt immers al voldoende verslaan. Het fonds subsidieert dus vooral aanvullend nieuws.

Het fonds vergoedt de onkosten, verplaatsingskosten en verblijfskosten ook van buitenlandse projecten. Ik heb geen idee van de verhouding tussen buitenlandse en binnenlandse projecten. Dat is ook heel moeilijk af te bakenen. Volgende week verschijnt in Vacature een reportage over hoe Brazilianen naar hier worden gebracht voor zwart werk in de bouwsector. Het FPD subsidieerde twee journalisten om dat in Brazilië te onderzoeken. Is dat een buitenlands of binnenlands project? De meeste projecten hebben wel een of andere internationale dimensie. Het fonds beschouwt het artikel over zwartwerk als een buitenlands project omdat de vliegtuigtickets en de overnachtingen de zwaarste subsidiekosten zijn. Het fonds subsidieert niet de maaltijden en ander vertier.

Het fonds betaalt ook soms een vervangingsinkomen dat niet hoger ligt dan 1000 euro per maand. Het heeft nog nooit meer dan 25.000 euro aan een project besteedt. Tot 3000 euro

is belastingvrij gesteld. Dat valt onder de rubriek prijzen en beurzen van de personenbelasting. Op hogere bedragen die geen onkosten zijn, moeten er wel belastingen betaald worden.

Het fonds doet ettelijke pogingen om de grote mediabedrijven te betrekken. Zo worden ze gevraagd om in het panel van de debatten in de mediacafés te zitten. Dan wordt hen de vraag gesteld of ze nog willen investeren in onderzoeksjournalistiek. En of ze nog een bepaalde maatschappelijke verantwoordelijkheid hebben? Het is moeilijk om die mensen te overtuigen om in het openbaar te spreken. Er verschijnen ook amper interviews met hen. Het zou goed zijn als iemand hen die vragen zou stellen.

Internationaal blijkt dat de grote mediabedrijven de onderzoeksjournalistiek niet hoog in het vaandel dragen. Ik concludeer daaruit dat ze dat engagement niet hebben. Daarom is er een grote rol weggelegd voor de publieke omroep.

De plannen van het fonds kunnen niet gerealiseerd worden binnen de huidige budgetten. Het fonds heeft die plannen voorgelegd aan de minister. Heel wat voornemens van haar beleidsbrief sporen met de plannen van het fonds. Ik weet niet of zij ook bepaalde budgetten daarvoor heeft vrijgemaakt en of zij bepaalde plannen heeft waarvoor het fonds een partner kan zijn. Het fonds heeft steeds goede contacten gehad met de kabinetten en heeft goede hoop dat er bijkomende mogelijkheden zullen komen.

Om het fonds te professionaliseren, dus de aanvragers beter te begeleiden en de kwaliteit te controleren, volstaan de twee voltijdse personeelsleden niet. Zij kunnen niet meer dan de huidige activiteiten aan.

De jury is anoniem om meerdere redenen. De eerste is natuurlijk dat niemand zou trachten de jury te beïnvloeden. De werking van het fonds staat of valt met vertrouwen. Tenzij een journalist rotsvast gelooft dat een gedurfd of origineel voorstel niet doorverteld wordt, zal hij geen aanvraag indienen. Een jurylid kan dus niet over een aanvraag praten, zonder zichzelf bekend te maken. Elke twee jaar worden twee van de vier juryleden vervangen. Bij ontslag worden hun namen bekendgemaakt. Aan die personen kan men dan eventueel uitleg vragen.

Een beurs is eigenlijk een vorm van risicokapitaal. Vooraf valt niet te bepalen of het eindproduct voldoende kwaliteiten zal bezitten. Maar dat is net de kracht van het fonds. Klassieke media, waaronder de VRT, kunnen zich niet permitteren om iemand vrij te stellen voor een onderzoek als er achteraf geen nieuws uit voortkomt. Het fonds neemt dat risico wel.

Bij goedkeuring krijgt een aanvrager twee derden van het subsidiebedrag. Pas nadien krijgt de journalist de laatste schijf. Hij moet dan wel eerst alle kosten bewijzen, aantonen waar en hoe de reportage gepubliceerd is en of er Fonds Pascal Decroos bij vermeld staat. Het is niet de bedoeling dat het fonds de middelen terugeist als het resultaat tegenvalt. Geen enkele journalist is vooraf zeker van het resultaat. Dergelijke terugbetalingsregeling zou ervoor zorgen dat er geen aanvragen meer zijn.

Als het resultaat echt zwaar tegenvalt, zal dat meespelen als dezelfde persoon een nieuwe aanvraag indient. Dan worden er vooraf meer garanties gevraagd. Journalisten met meer dan twee jaar ervaring moeten vooraf de schriftelijke toestemming hebben dat een medium het project zal publiceren. Dan nog kan het zijn dat het resultaat niet goed genoeg is om te publiceren. Maar dat komt zelden voor. De meeste media pakken net uit met projecten gefinancierd door het fonds. De perceptie is dat het kwaliteitsvolle projecten zijn. Dat is niet noodzakelijk zo, het label FPD betekent enkel dat de aanvraag goed is.

Het fonds financiert tot nog toe geen media maar individuen. Publicaties op websites als dewereldmorgen.be en apache.be, worden aanvaard als de websites de deontologische codes onderschrijven, de journalistieke en ethische methodes volgen en voldoende kritische massa hebben. Tegelijk staat het fonds open voor innovatieve onlineprojecten. Als het een goed onderzoeksverhaal is dat niet kan gepubliceerd worden in de mainstreammedia, zal het fonds dat financieren. Dat kan bijvoorbeeld gaan over de subsidies aan de mainstreammedia zelf. Die media geven de indruk dat ze weinig of niet worden gesubsidieerd maar het onderzoek, gepubliceerd op www.dewereldmorgen.be bewijst anders. Niemand heeft trouwens de conclusies ervan betwist.

Momenteel gaat Apache via de openbaarheidswetgeving de indirecte subsidiëring van De Post na. Er zijn nog geen conclusies, maar het onderzoeksverhaal is interessant. De burger mag weten hoeveel hij aan de media betaalt en of de media zonder die subsidies nog levensvatbaar zijn.

De openbare omroep heeft in deze tijden meer dan ooit een belangrijke rol. Het fonds krijgt heel wat telefoons van de VRT, onder ander van Panorama, het enige documentaire programma voor onderzoeksjournalistiek. De makers van dat programma krijgen te weinig middelen. Dat heeft natuurlijk te maken met de budgettaire keuzes van de VRT. De journalisten krijgen geen gehoor bij hun bazen en komen dan aankloppen bij het fonds.

Voortaan kennen wij pas werkbeurzen toe van zodra ons subsidiebesluit is ondertekend. Vorig jaar hebben we wel al contracten getekend vanaf het begin van het jaar, terwijl het besluit er pas kwam in oktober. Dat heeft aanleiding gegeven tot vragen van de Inspectie van Financiën. Bovendien is de raad van bestuur hoofdelijk aansprakelijk.

Als iemand uiteindelijk zijn product niet gepubliceerd krijgt, kunnen wij de uitgevers niet dwingen. Dat komt echter zelden voor.

Met het VAF liep een tijd lang een project over creatieve documentaires, dat nu is stopgezet. Wij zijn er namelijk in geslaagd het fonds te overtuigen om zelf geld voor te behouden voor non-fictie. Wij subsidiëren wel vooronderzoekprojecten voor documentaires. Die vorm van samenwerking is zeer efficiënt, want daardoor kan men met een goed gestofteerd aanvraagdossier bij het VAF aankomen.

Wij hebben ook het idee om die samenwerking uit te breiden door journalisten aan te spreken met de vraag om hun onderzoeksjournalistieke verhaal al vanaf de aanvang door te geven aan een producent via het VAF om er niet alleen een gedrukte maar ook een audiovisuele versie van te maken. Wegens tijdsgebrek is dat er nog niet van gekomen.

Flanders Today wordt door de internationale pers niet beschouwd als een onafhankelijk orgaan. Die perceptie wordt anders als men artikels uit de media laat vertalen, zelfs al gebeurt dat door iemand die rechtstreeks door de overheid betaald wordt. Ze zijn immers geschreven op een onafhankelijke redactie. Met die aanpak kan men bovendien aansluiten bij de bestaande uitwisseling tussen de Engelstalige sites van een Deense krant, Der Spiegel en El País. De Vlaamse onderzoeksjournalistiek heeft internationale potentie, als het gaat om onderwerpen als Congo of Europa.

De heer Karim Vermeiren: Ook de dagelijkse mailing, naast Flanders Today, is niet wat u bedoelt? U pleit voor een van de regering onafhankelijke website?

De heer Ides Debruyne: Ik pleit voor Engelstalige websites van onze media, over alle mogelijke onderwerpen. Dat draagt bij tot het uitdragen van wat in deze regio gebeurt. Wat van onafhankelijke media komt, percipieert men totaal anders dan van een mailing van de overheid.

Philippe DE COENE,
voorzitter

Wilfried VANDAELE,
verslaggever